AD

GUILIELMI CAVE

Canonici Windesoriensis

CHARTOPHYLACEM ECCLESIASTICUM PARALIPOMENA.

AUCTORE

PAULO COLOMESIO,

Bibliothecæ Lambethanæ Curatore.

LONDINI,

Impensis Richardi Chiswell, ad Insigne Rosæ Coronatæ in Cœmiterio D. Pauli. MDCLXXXVI.

AD

GULIELMI CAVE,

Canonici Windesoriensis

CHARTOPHYLACEM

ECCLESIASTICUM

PARALIPOMENA.

AUCTORE

PAULO COLOMESIO,

Bibliothecæ Lambethanæ Curatore.

LONDINI,

Impensis Richardi Chiswel ...

... M.DC.LXXXVI.

Viro Pietate ac Eruditione præstantissimo

GUILIELMO CAVE,

SS. Theologiæ Doctori,

ET

Capellæ Regiæ Windesoriensis

CANONICO,

Hanc qualemcunque Observantiæ suæ tesseram dicat vovetque

PAULUS COLOMESIUS.

Imprimatur.

Guilielm. Needham RR^mo. in Christo Pat. ac Dno. D. Wilhelmo Archiep. Cantuar. a Sacris Domesticis.

Ex Ædib. Lamb. Sept. 12. A. D. 1685.

AD

GUILIELMI CAVE

Chartophylacem Ecclesiasticum.

PARALIPOMENA.

S. Clemens. Utriusque Clementis ad Corinthios Epistolæ fragmenta adducit Leontius Cyprius, in Locis Communibus Theologicis, hactenus ineditis, Fr. Turriano teste lib. 5. c. 20. Defensionis Epistolarum Pontificum. Frustra est itaque David Blondellus, Prolegomenis in Pseudo-Isidorum p. 83. cum ait: *Quo opere Leontius? An caret titulo MS. Codex, quo usus est Jesuita?* Ex hisce, opinor, Leontii Locis Communibus, Clementis Epistolæ secundæ ad Corinthios locum laudat Johannes Damascenus, in Parallelis MSS. Collegii Claromontani. Fragmentum illud videre est in doctissimi Cotelerii Notis ad Clementis Epistolas. Quod minus animadversum eruditissimo ac vigilantissimo Oxoniensium Antistiti Johanni Fell, in sua Clementis Epistolarum editione. Utinam suam publico diutius non invideat vir magnus Johannes Pearson, Cestriensium Episcopus

S. Ignatius. Antiquam Ignatii Epistolarum versionem Latinam ex Bibliotheca Vaticana laudat Fr. Turrianus (ob infinitam ejus lectionem sæpius à nobis advocandus) in Defensione Canonum Apostolicorum, circa initium. De hac versione ne γρῦ quidem Ignatii Epistolarum Editores.

S. Polycarpus. Baronius Notis ad Martyrologium Romanum ait, Fr. Turrianum Polycarpi Epistolam MS. habere edita auctiorem. Quod haud falsum esse postea deprehendimus, ex loco scilicet quodam ab ipso Turriano allato, in Defensione Epistolarum Pontificum. Fuit nimirum Turriani Codex ex Barnabæ Epistola non uno loco interpolatus, ut ante nos vidit Jacobus Sirmondus. Ipsa Barnabæ Epistola (quod obiter dictum sit) fuit itidem interpolata ex Chronico sub Methodii nomine, quod inter Grynæi Orthodoxographa occurrit. Confer cum hoc Chronico quæ in fine Notarum ad Epistolam Barnabæ habet clarissimus Jf. Vossius, & paria nobiscum senties.

Athenagoras. Ex antiquis Ecclesiæ Doctoribus, qui Athenagoram laudet, præter Methodium, novi neminem. Locus extat tum apud Epiphanium hæresi 64. sect. 21. tum apud Photium in Bibliotheca Cod. 234. sed apud illum mendosè. Ex ingenio restituit vir naris emunctissimæ Paulus Leopardus, Emendat. lib. 19 c. 9. Non est proinde cur dubitet Baronius Notis ad diem 18 Januarii, an opera tributa Athenagoræ sint S. Martyris Athenogenis. An Amatoria Gallicè versa ac edita sub nomine

Athenagoræ, hujus nostri sint planè nescio. Huic abjudicat clarissimus Huetius. Ego ampliandum censeo.

S. Methodius. Episcopus iste in Catena MS. in Jobum Joh. à S^to^ Andrea olim Parisiensis Canonici, Sidensis dicitur. In alia itidem MS. celeberrimi Joh. Vincentii Pinelli, Methodius Sidæ. Utrobique, opinor, à patria. Sida Pamphiliæ civitas, in qua etiam natus est Troïlus Sophista, de quo Socrates Historicus. Troïli hujus Prolegomena MSS. in Hermogenem non semel laudat Gerardus Langbaine, in politissimis ad Longinum Notis. Alia Scripta memorat Suidas.

Julius Africanus Christianorum, meâ quidem sententiâ, doctissimus, Syrus fuit ex Emmaunte, & Bardesani Partho, & Enancaro Manni Arabum Regis filio familiaris. De hujus cestis consulas velim Henricum Valesium in secundis ad Eusebii Historiam curis, Js. Vossium ad Catullum & Alex. Barvoëtium Jesuitam in Catalogo Codd. MSS. Bibliothecæ Scorialensis. Julius quidam in Olympiodori Catena in Jobum a Paulo Comitolo Venetiis edita non semel laudatur. Julium istum eundem esse existimo, cum eo qui in Johannem Commentaria scripsit, Mosi Bar-Cepha in Libro de Paradiso laudata. De Julio isto nihil satis certi habet quod pronunciet sagaci vir ingenio Andreas Masius, nisi fortassis, inquit, sit Africanus. Sanè Julius iste in Catena Corderiana in Johannem Episcopus dicitur. Et Hebedjesu Sobensis Metropolita in

Tractatu de Scriptoribus Chaldæis Julium Africanum Episcopum Emmaunt. fuisse tradit. Quæ doctis dispicienda relinquimus.

VALENTINUS & BASILIDES. Valentini Psalmos & Basilidis Odas memorat Origenes in Catena in Jobum modò laudata pag. 345. Quod in Catena a Patricio Junio edita incassum, ni fallor, quæras. Valentini Psalmorum etiam meminit Tertullianus libro de carne Christi; ut Hieracis, Epiphanius hæresi 67. & Donatistarum, Augustinus Ep. 119.

HEGESIPPUS. Ex libro 5. hujus Commentariorum fragmentum affert Stephanus Gobarus Tritheita, apud Photium Cod. 232. Ex hoc fragmento colligere est Hegesippum haud præclarè sensisse de loco a D. Paulo allato 1 Cor. 2. 9. Porro liberior Josephi librorum de bello Judaico interpretatio, quæ circumfertur sub nomine Hegesippi, Ambrosii est. Sed Librarii nomen Josippi, id est Josephi, mutarunt in Igisippi; cujus rei fidem faciunt membranæ pervetustæ clarissimi Js. Vossii, in quibus, eraso Josippi nomine, alterum substitutum comparet.

EUSEBIUS Cæsariensis Evangelicæ Demonstrationis libros 20. scripserat. Librum 18. laudat Hieronymus Præfatione in Hoseam. Photio lecti sunt Eusebii Ecclesiasticæ Demonstrationis libri ..... Supplendum forsan 4. totidem enim extant in Bibliotheca Cæsarea; sed tacito Eusebii nomine. Hæc tamen Excerpta Eusebii esse recte conjicit Cl. Lambecius, qui ex Photio conjecturam suam firmare potuit.

Eusebius Alexandrinus, de quo ne γρυ quidem Doctor Cave, vixit, si Bellarmino, Coccio & aliis Pontificiis fides, circa annum 260. Ego verò eum longè juniorem esse existimo. Fuit Ecclesiæ Alexandrinæ in Asia, non in Africa, Archiepiscopus; si credendum Fr. Turriano, Expositionis Constitutionum Clement. lib. 2. c. 58. Hujus Homilias 18. MSS. se reperisse testatur Turrianus idem in Bibliotheca Cryptæ Ferratæ; quarum fragmenta non contemnenda adducit in Defensione Epistolarum Pontificum; prolixiora verò Johannes Damascenus in Parallelis; quod nulli hucusque suboluit. Homilias aliquot se editurum receperat Germanorum, uno aut altero excepto, doctissimus Lucas Holstenius: Verùm morte, immatura nimis, præventus, fidem liberare non potuit.

Synesius fuit patriâ Cyrenæus, sed Episcopus Ptolemaidis, quæ urbs est in Cyrenaica. Edidit Dionysius Petavius cum notis, quibus inseruit aliquot Scholia Græca in Epistolas ex Bibliothecis Medicæa & Augustana, quæ augere potuisset Scholio ab Hoeschelio allato in limine Notarum ad Photium. Horum Scholiorum forsan auctor est Matthæus Camariota, Scholarii, qui postea fuit Gennadius Patriarcha, præceptor. Hunc enim Notas in Synesii Epistolas Græce scripsisse, apud Joh. Zygomalum venales, asserit Martinus Crusius in Turco-Græcia p. 187.

Isidorus Pelusiota. Plures Isidori hujus Epistolæ hactenus in lucem non prodiere, quàm

quàm bis mille tredecim. Cæterum ad decem millia scripsisse Isidorum, atque in his ter mille Scripturam S. exposuisse auctor est Suidas, cujus verba ex optimo Bibliothecæ Regis Galliæ Codice MS. profert Ordinis sui decus Jac. Sirmondus ad Facundum. Quod fugisse miror Isidori Epistolarum novissimos Editores.

S. Cyprianus. In antiquo Breviario Toletano extat hymnus, quo Cypriani martyrium egregiè descriptum est. Ejus initium tale est, *Orbis Magister Tascie*, &c. Finis Cypriani Epistolæ ad Jubaianum paulò prolixior occurrit apud Hincmarum tom. 1. p. 356. editionis Sirmondinæ, quàm in editionibus hodiernis. Usus est haud dubiè Hincmarus Codice qui postea fuit Bibliothecæ Rhemensis, quique cæteris auctior erat, ut cognoscere est ex Notis Rigaltianis ad Cypriani Epistolam ad Rogatianum & alios, cujus initium, *Et jam pridem vobis, &c.*

S. Chrysostomi Epistolæ ad Cæsarium apographum habuit ex Bibliotheca Florentina Laurentius Panciatichi, Cardinalis Medicæi Bibliothecarius, cujus copiam ab eo impetrare non potuit Christ. Sandius, ut ipse testatur in Appendice Historiæ Arrianorum; cumque eum interrogaret quid Epistola illa contineret, respondit Panciatichi se non audere id propalare. Chrysostomi Homiliis in totum Psalterium (quarum partem tantum habemus) usus est Wilhelmus Lindanus, ex Cardinalis Granvellani Bibliotheca. Has in Latinum Ser-

monem

monem vertit Martinus Duncanus, eodem Lindano teste, Praefatione in Psalterium vetus ab eo castigatum. Verum tralatio ista nunquam prodiit. Veteris Testamenti Synopsis, auctore Chrysostomo, MS. occurrit apud Cl. Is. Vossium.

S. ATHANASIUS. Inter Codices MSS. Caroli de Montchal, Archiep. Tolosani, fuit B. Antonii Vita auctore Athanasio, longe melior edita; quam cum contulisset Lucas Holstenius, & ex ea meliorem facere voluisset, in editione ultima Parisiensi Operum Athanasii collectanea ejus Typographi omiserunt. Haec nos docuit Philippus Labbeus in Codd. MSS. Bibliotheca p. 202.

LEONTIUS Cyprius Locos Communes Theologicos scripsit, de quibus in haec verba Fr. Turrianus lib. 1. de Hierarchicis Ordinationibus Ministrorum Ecclesiae cap. 12. *Johannes Damascenus tribus libris* παράλληλα *scripsit. Fecerant & hoc ante eum alii, quos ille imitatus est, ut Leontius Cyprius duobus voluminibus, altero τῶν θείων, quod nondum ad manus meas venit, altero τῶν ἀνθρωπίνων, quod venit.* Eosdem Locos Theologicos memorat Sirmondus ad Facundum p. 76. Praeter Leontium & Damascenum, Locos communes è Scriptura & Patribus decerptos scripsere S. Maximus & Antonius. Inter Latinos Defensor quidam in Scintillis, in Ursini nutritoris sui gratiam scriptis. Liber Antuerpiae, Venetiis & Coloniae superiori saeculo est excusus. Quo tempore vixerit auctor, nondum comperi.

GELASIUS,

Gelasius, Papa ex Scholastico effectus in ordine 48. fecit tractatus (f. tractus) & hymnos, sicut B. Ambrosius, præfationem quoque, id est exhortationem ante sacrificium, & obsecrationem & consecrationem principalem. Hæc auctor vetustus satis, de Officio Missæ, optimo Cassandro memoratus in Liturgicis. Ex quo meridiana luce clarius patet quis fuerit Scholasticus ille Gregorio M. lib. 7. ep. 64. laudatus, de quo tam anxiè eruditi, & novissimè clarissimus Dallæus.

Hieronymus. Licet Hieronymus eloquii viribus tantum potuerit efficere, ut ejus Bibliorum ex Hebræo tralatio a mille pene & ducentis annis in plerisque Occidentis Ecclesiis obtinuerit, haud paucos tamen habuit sibi minime faventes. Inter Latinos eminent Augustinus & Ruffinus: Inter Græcos magnus ille Theodorus Mopsuestenus, &, quantum conjecturis assequi fas est, Olympiodorus Diaconus. Theodori locus, a nemine, quod sciam, observatus, habetur apud Photium p. 394. editionis Rothomagensis; Olympiodori verò, in Catena Patris Comitoli in Jobum p. 43. editionis Venetæ. De genuinis Hieronymi in Psalmos Commentariis (de quibus silent qui de Scriptoribus Ecclesiasticis ex professo egêre) sic Fr. Turrianus lib. 2. cap. 6. Apologiæ pro Epistolis Pontificum: *In Commentariis Hieronymi prolixioribus, eruditissimis, quos in Psalmos scripsit, qui in multis Bibliothecis MSS. extant, Psalmo 15. Immutabo, inquit, nomina illorum, & de Simone Petrum faciam, quia super*

super petram illius mea fundata est Ecclesia: de filiis Zebedæi filios tonitrui, sublimia enim illis Evangelii mei commissurus sum Sacramenta. Obiter moneo extare apud Cl. If. Vossium Opusculorum Hieronymi Codicem antiquum, ex quo loci aliquammulti in Mariani Victorii editione restitui possunt.

S. Ephraim Syri affirmant Orationes supra mille scripsisse: quibus etiam concinit (cujus gravis est in historia, non item in dogmatibus fides) Eusebius ille Pamphili cognomento. Hæc Photius in Bibliotheca Cod. 196. qui in eo memoriâ lapsus est, quod Eusebium pro Sozomeno laudarit. Syrorum ac Sozomeni testimonia firmat Andreas Masius, vir nunquam sine laude nominandus, in aurea illa Præfatione in Mosem Bar-Cepha de Paradiso. Verba hîc apponemus: *In primis maximi facere hic noster Bar-Cepha videtur ipsum Ephræm, sive, ut Hebræi & Syri vocant, Ephraim: quem D. Hieronymus quoque ab acumine sublimis ingenii laudat in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum. Mihi certe Doctor meus Syrus* (Moses Mardenus) *sæpe solebat dicere: nullius alterius Scriptoris plura præstantioraque de rebus sacris volumina apud Syros haberi; ut mihi cum Augustino nostro conferendus videretur, ἐν τῷ γε πολυγραφίᾳ. Hoc ego certe affirmare possum, nihil elegantius, nihil suavius, nihil etiam acutius barbara illa alioqui lingua dici posse, quam ea mihi visa sunt, quæ adhuc illius legi. Ut ex animo dolendum sit divini illius ingenii non majorem ad nos fructum afferri, quo Bardesanæ hæretici acutissimi & Harmonii ejus discipuli*

nuga,

nugæ, quæ cum maxime Edessa, tum prope Syria universæ Ecclesias occupaverant, plane sunt expugnata atque profligata.

Isidorus Hispalensis. Boxhornius ad Historiæ Augustæ Scriptores p. 799. *Non possum eruditum & Ecclesiasticæ antiquitatis studiosum Lectorem hoc loco gaudium meum celare: repertum nempe à me esse superioribus diebus illustre & bene longum Isidori Hispalensis Episcopi fragmentum de Institutione Jejunii Quadragesimalis, quod alibi, si vitam Deus dederit, publici juris faciam.* An fragmentum illud ediderit Boxhornius, nobis incompertum; quod, aut egregiè fallor, non aliud fuit ab Isidori 36. capite libri primi de Officiis Ecclesiasticis.

Pacianus. Inter Paciani Barcinonensis Episcopi Scripta Hieronymo memorata occurrit κίρϐ@, vox Hieronymi Catalogo ex Sophronio (qui ante Suidam vixit) intrusa. Pro κίρϐ@ enim *certus* legas apud Freculfum, corruptè, ut nemo non videt, pro *cervus*; Sic certe Hieronymi Codex MS. quem in Bibliotheca Lambethana inspeximus, locum nobis indicante viro in omni antiquitate versatissimo Henrico Maurice, Doctore Theologo, & Guilielmo Cantuariensi Archiepiscopo a Sacris Domesticis. Fuit nimirum ludicri genus apud Paganos in multis Galliæ nostræ urbibus & apud Christianos usurpatum, quod Altissiodorensis Concilii Patres vocant *cervulum facere*. Morem hunc apud Hispanos haud dubie etiam vigentem ut reprehenderet Pacianus, Librum scripsit, cui titulus erat *Cervus* vel *Cervulus*,

Paciano

Paciano ipsi laudatum in Exhortatione ad Poenitentiam. De hoc more plura si velis adi Savaronem in Libello Gallico de Personis, & Sirmondum in Antirrheticis contra Petrum Aurelium, h. e. ut ferunt, Joh. Vergerium Hauranniium, S. Cyrani in Biturigibus Abbatem. Paciani editio omnium optima, Romana est, a Paulo Manutio curata. Hanc si vidisset Joh. Fred. Gronovius, tot Paciani locos haud frustra tentasset, in Notatis ad Scriptores Ecclesiasticos.

LUCIFER Caralitanus. Hujus novam editionem pollicetur vir in Patrum Scriptis exercitatissimus Joh. Bapt. Coteletius ad Scriptores Apostolicos p. 177. his verbis: *Admonitum te velim, Lector candide, me in Lucifero, auctore omnium depravatissimo, purgando plurimum laboris impendisse, paratumque esse ad procurandam editionem, si librum aliquem MS. nactus fuero. Ut si forte in manus tuas aut notitiam venerit, mecum communicare non dedigneris, hominem non ingratum singulari beneficio tibi devincturus.* Lucifer Caralitanus (Socrati Historico Καράλων Ἐπίσκοπος) Casaubono dicitur ad Spartianum Scriptor ingenio juxta ac stilo durus; mihi verò utilissimus auctor ad genuinam Septuaginta Interpretum Tralationis & Novi Instrumenti lectionem eruendam.

EPIPHANIUS. Multum debemus diligentissimo Petavio ob Epiphanii editionem & ob eruditas in eum Notas, quarum Appendix apud Cramosium est excusa A. 1624. Sed si denuo edatur Scriptor ille praestantissimus, ei inserenda erit Epistola ad Diodorum

dorum Tarsensem, (quam fere totam, sed Latinè, nobis servavit Facundus) de Gemmis 12. vestis Armenicæ; cujus hodie pars tantum edita est cum nudo nomine Diodori. Addendæ etiam erunt Thomæ Gatakeri viri doctissimi Emendationes, quas in ejus Adversariis Miscellaneis reperire est. Epiphanii Panarium elegantissimis characteribus exaratum penes se esse ait Caspar Barthius ad Claudianum p. 243. editionis primæ.

Euthymius in Psalmos & in Evangelia Græcè hactenus ineditus est. Extat tamen, ut audio, in variis Bibliothecis. De eo & ejus Panoplia illustrissima ac doctissima Princeps Anna Comnena, Alexiados libro 15. Locum, utpote lectu dignissimum, hic subjiciemus, ex Versione Petri Possini; *Anno Dogmatica Panoplia jussu mei Patris scripta atque edita est Monachus Zygadenus nomine, notus domina mea avia materna, & omnibus Deo sacris hominibus, Sacerdotibus ac Pontificibus familiaris. Hunc summum Grammaticum, eundemque Rhetorem non inexercitatum; Theologia verò & Catholici dogmatis præ omnibus scientissimum, Augustus Pater meus ad se accersitum jussit, digerere ordine in Opus unum cunctas hæreses, & unicuique relatæ singillatim opponere refutationes SS. Patrum. Ex hoc Alexii mandato extitit Opus ingens plures in Libros tributum, cui hodieque universe adhæret nomenclatio ab Imperatore primum excogitata atque indita illa quam diximus Panoplia Dogmatica.*

Johannis Metropolitæ Euchaitarum Versus in principales festos dies cum notis

Etonæ

Etonæ edidit A. *1610*. Matthæus Bustus, Etonensis, vir in Rep. literaria non ita notus, sed cujus in Johannem hunc Observationes eruditionem haud protritam redolent. Usus est Codice MS. mendoso satis, & aliqua parte mutilo. Ad hoc enim Opus pertinere arbitror Versus in Theodoretum, ipsius Operibus Græco-Latinis præfixos. Antonius Verderius supplemento Epitomes Bibliothecæ Gesnerianæ Antiquitates Constantinopolitanas subjunxit; in quibus inter Libros illustrissimi Principis Domini Jacobi Marmoretæ hunc recenset, cui titulus est: *Origenis Explicatio in Psalterium David.* Tum subjicitur: *Et rursus in Explicationem Origenis habet solutionem Explicationis Johannes Mabropoda Metropolitanus Sanctissimæ Metropoliticæ Ecclesiæ Euchaitarum.* Hinc lux affulget huic Bibliothecæ Cæsareæ loco lib. 1. p. 149. *Explicatio Johannis Metropolitæ Euchaitarum Mapropadis.* Ubi legendum est, ut optime vidit Lambecius, *Mabropodis*, hoc est cognomine *Nigripedis*; Μαβρὸς enim & μαυρὸς Græcis recentioribus idem est atque μέλας.

Petrum Ravennatem, qui vulgò Chrysologus, varias Epistolas scripsisse auctor est Trithemius. Harum fragmenta aliquot me legisse memini in Lumine Animæ (Libro non facilè obvio) Matthiæ Farinatoris Carmelitæ, qui claruit circa annum 1320. Sermo de Natali Domini, Lucæ Dacherii Spicilegio tomo 11. insertus, Chrysologi est. Quod minus advertit Senex optimus, & ipso prior Chifletius Jesuita. Extat non semel editus inter Chrysologi Sermones,

auctior etiam & emendatior MS. Chifletiano.

Huldricus. Epiſtola ad Nicolaum primum, Huldrico Auguſtano Epiſcopo vulgò tributa, ex teſtimonio Bertholdi, Conſtantienſis Presbyteri, in Appendice ad Hermannum Contractum, & Æneæ Sylvii in Libro de moribus Germanorum: Hæc, inquam, Epiſtola in MS. Codice Monaſterii olim S. Auguſtini Cantuarienſis, Voluſiani Carthaginenſis Epiſcopi nomen præfert. Edidit cum alia Nicolao primo itidem inſcripta Joh. Foxus Londini A. 1569. Monuit me vir Infularum ornamentis conſpicuus, ſed pietate ac eruditione longè clarior, Guilielmus Sancroft, totius Angliæ Primas, Patronus meus benigniſſimus, Reverendiſſimum Hallum in Scriptis ſuis Epiſtolam hanc memoraſſe ſub Voluſiani nomine. Quod idem factum optimo Sarisburienſium Antiſtiti Joh. Jewel, in Diſputatione contra Hardingum.

Floro Lugdunenſis Eccleſiæ Diacono tribuuntur Acta Synodi Cariſiacenſis contra Amalarium, Drogoni Caroli M. filio notho, Hetto, vel Hetio, Trevirenſi Archiepiſcopo, Aldrico Cenomanenſi Epiſcopo, Rabano Fuldenſi Abbati, Alberico Lingonenſi, & Fagæ (vel Fovæ, ut legit Petrus à S^to^ Juliano in Antiquitatibus Burgundiæ) Cabilonenſi Epiſcopis dicata. MSS. habuit N. Ranchinus, Toloſanus Senator. Fragmentum exhibet vir illuſtris Philippus Mornæus Pleſſiacus in ingenti Opere de Euchariſtia Latinè verſo & Hanoviæ excuſo. (abeſt enim ab editionibus Gallicis) Quæ de Floro

modò

modò diximus firmat Margarinus de la Bigne in Indice Chronologico Bibliothecæ Patrum: *Legi*, inquit, *in MS. Codice perantiquo, Florum adfuisse Concilio Carisiacensi temporibus Caroli Calvi, & scripsisse contra Amalarium Lugdunensem.* Adversus Amalarium scripsit etiam Florus in Commentario in Psalmos, in Monasterio Affligemensi in Flandria MS. asservato.

Bertrami vel Ratramni Liber de Corpore & Sanguine Domini MS. extitit Parisiis in Jacobi Gillotii Senatoris Bibliotheca. Codicem se vidisse Reverendissimo Usserio testatus est magnus noster Casaubonus, ut doctissimus Præsul asserit in Libro de Ecclesiarum Christianarum Successione. Alius Codex in Belgio nuper inventus est, à candidissimi pectoris Monacho Joh. Mabillonio: *In Belgii partes profectus*, (Mabillonium audis in quadam in Acta Benedictinorum Præfatione) *Laubiense adii Monasterium, ubi inter Codd. MSS. benè paucos qui restant, binos reperi, unum vetustissimum ab annis fere octingentis exaratum, in quo continentur Opuscula duo, primum de Corpore & Sanguine Domini, subsequens de Prædestinatione; illud unico, hoc duobus libris constans. Utriusque inscriptio & exordia ita se habent in Codice MS.* Incipit Liber Ratramni de Corpore & Sanguine Domini. Jussistis, Gloriose Princeps, &c. *Post hunc Librum*, Incipit Liber Ratramni de Prædestinatione Dei. Domino Glorioso atque præcellentissimo Regi Karolo Ratramnus, &c. *ut in editis.* Valeat ergo Sixti Senensis insulsa

conjectura, Ratramni Librum de Corpore & Sanguine Domini Joh. Hausschein, Græcè Oecolampadio, tribuentis. Rectiùs sentit Sixto longè oculatior Fr. Turrianus, contra Volanum scribens lib. 1. cap. 15. cùm ait: *Bertramnum citare quid aliud est quàm dicere Calvini hæresim non esse novam?* Ridendus porro Latinus Latinius, vir alias doctus ac diligens, sed Pontificiis nugis addictissimus, qui cùm Bertrami Librum percurrisset, immemor in Indice notatum hæreseos nomine, post agnitum errorem suum, Librum projecit, & à summo Pœnitentiario curavit se absolvendum Reverendissimo Card. Varmiensi. Hæc de se Latinus Latinius in Bibliotheca Sacro-Profana p. 110.

Petrus Boerius, Narbonensis Gallus, Urbevetanus in Italia & Vasionensis postea in Gallia Antistes, in Damasi Pontificale Notas scripsit, Cassandro non semel laudatas, sed hactenus ineditas. Has composuit jussu Caroli 5. Francorum Regis, cognomine Sapientis, ut nos docet anonymus auctor Dialogi MS. Bibliothecæ Cordesianæ, inter Orthodoxum Catholicum & Catechumenum Paucascium, inquirentem de Reformatione Ecclesiæ Militantis: *Carolus* 5. inquit ille, *imposuit Petro Urbevetano Episcopo. ut Historias Romanorum Pontificum B. Damasi Papæ ad S. compositas Hieronymum exponendo scriberet, & pro posse compleret, ac ut exquireret Codicem Sacrorum Canonum, & expositum daret sibi: per has enim Scripturas & paucas alias sperabat sanè posse reformari*

statum

statum universalis Ecclesiæ vel ad minus Gallicanæ, secundum normam & regulas contentas in sententiis prædictorum librorum. Mirum de hisce Boëtii Notis siluisse Ughellum in Italia Sacra, & Sammarthanos Fratres in Gallia Christiana. Quibus adde Dadinum ab Alteserra, Antecessorem Tolosanum, Notis ad Anastasium de Paparum Vitis.

Burgundio. Alexander 3. Concilium tenuit Romæ, anno Incarnationis Dominicæ 1180. Ad hoc multæ convenerunt tam Ecclesiasticæ quàm seculares personæ. Inter quas venit quidam civis Pisanus nomine Burgundio, peritus tam Græcæ quàm Latinæ eloquentiæ. Hic attulit Evangelium S. Johannis translatum ab ipso de Græco in Latinum, quod Johannes Chrysostomus sermone homiliatico exposuerat. Hic etiam fatebatur magnam partem libri Geneseos à se jam translatam. Dicit etiam quod Johannes Chrysostomus totum V. & N. T. Græcè exposuit. Hæc Robertus de Monte in Supplemento Chronici Sigeberti. Præter prædictos Sermones Chrysostomi, Latinè vertit Burgundio Nemesii libros de natura hominis, Gregorio Nysseno falsò tributos, & Joh. Damascenum de fide orthodoxa. Obiit A. 1194. Ejus Epitaphium habes apud Pignorium in Epistolis Symbolicis p. 154.

Nic. de Clemangis Epistolæ aliquot, adhuc ineditæ, extant in Bibliotheca Lambethana. Has inde descripsit & ad edendendum offert vir ad juvandas literas natus Joh. Battely, Doctor Theologus, & Gui-

Guilielmo Cantuariensi Archiepiscopo à Sacris Domesticis. Clemengii Epistolam de instituendo Theologiæ studio Spicilegio suo inseruit Domnus Lucas Dachery, cujus fragmentum tantùm adduxerat Launoius Libro de varia Aristotelis fortunâ. Tomo 3. Meditationum Historicarum Phil. Camerarii habentur Clemengii Versus Latini, de vitæ rusticæ felicitate & de miseriis Tyrannorum, è Rythmis Gallicis expressi Phil. de Vitry, Meldensis Episcopi, qui obiit A. 1351. Nova Clemengii Operum si adornetur editio, (est enim Lydiana mendosissima) superioribus Opusculis augeri illa poterit.

Magnes vel Magnetes libros 5. Græcè scripsit adversus Theostenem Evangelia calumniantem. Fragmenta aliquot ex Bibliotheca D. Marci Veneta in Scriptis suis adducit Codicum ille MSS. helluo Fr. Turrianus, sed imprimis in Apologia pro Epistolis Pontificum. Unum etiam observasse mihi videor in Possevini Moscovia. Auctorem hunc laudant Græci, in Responsionibus suis ad Cardinalem de Guise. Quo tempore ille vixerit, quæro qui me doceat.

Severi nomen in Catenis Græcis creberrimè occurrit. Sed in Catena Corderiana in Lucam ad caput 7. pro *Severus* vitiosè legitur *Servius*, ut monuit vir ingenio ac eruditione præstans Ludovicus Ferrand, in Exercitationibus Gallicis de Religione Christiana. Severus is Ecclesiæ Antiochenæ fuit Episcopus, &, ut puto, perturbator. Quanquam vix pronunciare ausim de Severo illo,

illo, cùm multi fuerint hujus nominis Antiochiæ Præsules. Hac in re dubius etiam hæret Andreas Masius, Præfatione in Mosem Bar-Cepha de Paradiso, quam, si placet, consules. De Severi Scriptis Cl. Lambecius Bibliothecæ Cæsareæ lib. 3, p. 43. & seq.

Juvenci, qui Historiam Evangelicam hexametris versibus reddidit, integrum nomen fuit *Aquilinus Gatius Vettius Juvencus*, ut ex optimo S. Benigni Divionensis Codice ad Symmachum docet sagacissimus Juretus. Alius ab hoc Juvenco, fuit Juvencus Cœlius Calanus Dalmata, Attilæ Hunnorum Regis Historiæ Scriptor. Extat is in Antiquis Lectionibus Henrici Canisii, è Codice MS. Monasterii Rebdorffensis. Quod, opinor, nescivit nobilissimus Peireskius, qui, referente Gassendo, anxiè requisivit ex Paulo Sarpio Servita, Scaligero, Casaubono & aliis, ecquid novissent de hoc Juvenco, cujus Codicem MS. Venetiis absportaverat. Juvencum istum memorat Baptista Fulgosus, in Indice Auctorum è quibus exempla sua collegit. Laudat etiam non semel Caspar Barthius in Adversariis.

Berengarii Epistolas aliquot vulgavit Domnus Lucas Dachery, tum in Notis ad Lanfrancum, tum in Spicilegio. In ea quam ad Richardum Abbatem ille scripsit, quamque Dacherius idem edidit è Codice MS. Bibliothecæ Regis Galliæ, locus mutilus ita supplendus legendusque: *ad me pervenit sententia de Eucharistia, quam in Scriptura habet gloriosæ memoriæ Fulberti S. Episcopi*

Calix argenteus. Ita ex eodem Codice præstantissimus Albertinus in Opere de Eucharistia p. 946. De Berengario verba sunt observatu dignissima in Chronico S. Maxentii, vulgò dicto Malleacensi, MS. apud virum eximium Joh. Belium, popularem meum, in Historia Comitum Pictavensium. Sic autem Chronicon illud: *Anno* 1075. *Pictavis fuit Concilium, quod tenuit Giraudus Legatus, de Corpore & Sanguine Domini, in quo Berengarius A quem saucius fermè interemptus est.* In eodem Chronico a Phil. Labbeo vulgato pro *Berengarius A quem saucius fermè,* habetur *Berengarius* .... *fermè.* In Syllabo verò Scriptorum a se editorum monet Jesuita, se Chronicon illud descripsisse ex codice membraneo Joh. Belii, *resectis,* inquit, *inutilibus.* Pro *A quem* vide an sit reponendum *Archidiaconus.*

Johannes Smera. Circa annum 990. Ulodimirus Russorum Rex, ad fidem Græcam conversus est per ejus uxorem Helenam, ut testantur Diethmarus, Cromerus, alii. Ad hunc Ulodimirum extat Joh. Smeræ Polowiecii, Medici, Epistola, Alexandriâ missa; in qua postquam impensè laudasset fidem, ritus & mores quorundam Christianorum quos ibi repererat, (in Ægyptum enim ab Ulodimiro fuerat missus, ut in Religionum diversitates inquireret) & postquam Græcorum Tyrannidem, Idololatriam ac mores impios descripsisset, literas suas his verbis claudit: *Ideoque, ô Rex, non licet tibi suscipere mores & Religionem Græcam; sin verò eam susceperis, ego ad te nunquam proficiscar.*

proficiscar, sed hic obdormiens; judicium filii Dei expectabo. Epistolam hanc exhibet Christ. Sandius in Appendice Historiæ Arrianorum.

BEDA. Miratus sum non semel, cùm tam multi Bedæ Codices in Anglia reperiantur, cur nemo adhuc inter Anglos inventus sit qui conterraneum suum longe meliorem, quàm in eruditorum manibus versatur, in vulgus emittat. Ego, quod solum possum, in commune Reip. literariæ bonum notabo, Bedæ fragmentum ex libro de Temporibus apud Munsterum extare lib. 2. Cosmographiæ, quod in editis non comparet. Bedæ Hymni aliquot occurrunt in Collectione Cassandriana. Obiter observa quæ habet Ph. Melancthon in quadam ad Joh. Cratonem Epistola: *Narravit mihi Aventinus, inquit, se in Codice Bedæ, qui est in Bibliotheca Passaviensi, legisse enarrationem verborum (Cœnæ Dominicæ) perspicuam, quæ tota desit in libris editis.* Quam Bedæ editionem intelligat Aventinus, qui obiit A. 1533 mihi non constat, nisi forte ejus in Evangelia Commentarios separatim excusos, quos videre nondum contigit.

COSMAS Indopleustes, vel Indicopleusta, Psalmorum Expositionem Græcè scripsit, cujus fragmentum habes apud Corderium ad Psalm. 16. v. 14. Hujus Expositionis Prolegomena Romæ extare ait Gesnerus. Cosmas idem Topographiæ Christianæ auctor est, Petro Gyllio in Constantinopoli sua memoratæ; cujus præclara fragmenta vulgavit vir illustris Nicolaus Melchisedech

Thevenot,

Thevenot, amicus noſter, Galliæ Regi à Bibliothecis. Vixit Coſmas ſub Juſtino Imperatore.

Julio Toletano inter alia tribuit Felix, Toletanus itidem Archiepiſcopus, librum de contrariis, qui in Editionibus duabus, quas vidimus, ἀντικειμένων titulo adnotatur. Ad Felicis locum notam hanc appoſuit Garſias Loaiſa, vir doctus & ingenioſus. *Reddamus noſtro Juliano Toletano, ut vero auctori, librum ἀντικειμένων, ſive contrariorum, qui hactenus ſine nomine auctoris fertur. Eum nos Juliani eſſe deprehendimus, admoniti verbis Felicis, & multis locis, quos ex libro ἀντικειμένων Juliani citat Samſon Abbas, libro adverſus Hoſtigeſium Epiſcopum Malacitanum, quod opus ſcriptum Anno Chriſti 864. legi in Bibliotheca Eccleſiæ Toletanæ.* Ἀντικειμένων liber Quæſtiones Veteris ac Novi Teſtamenti continet de locis in ſpeciem pugnantibus. Hunc primus, opinor, edidit Joh. Alex. Braſſicanus, ad calcem Salviani, cui propterea a Sixto Senenſi & Poſſevino adſcribitur. Berthario Gallo ab aliis tributum tradit Doctor Cave.

Lactantius. Hujus fragmentum ex libro 3. Epiſtolarum ad Probum adducit Hieronymus, Præfatione in librum 2. Commentarii in Epiſtolam ad Galatas. De ejuſdem Epiſtolarum libris duobus ſuo tempore deperditis querentem vide Hadr. Junium Bataviæ p. 311. Carmen de Phœnice, à Barthio, Bocharto & aliis Venantio Fortunato tributum, Theodulfi eſt, Aurelianenſis Antiſtitis, ut ad Theodulfum ipſum

ipsum notat Sirmondus p. 302. Est sanè apud Theodulfum Distichon de loco Carroph (Gallicè *Charroux*) non absimile initio Carminis de Phoenice. Lactantio vindicat Nic. Heinsius, ὁ μακαρίτης, qui in illud Carmen emendationes & notas elegantissimas scripsit.

Severi Sulpitii septem Epistolæ ante paucos annos sunt evulgatæ, quinque a Domno Luca Dachery tomo 5. Spicilegii, duæ verò a Cl. Baluzio tomo 1. Miscellaneorum. Garsias Loaisa, Notis ad Isidori Hispalensis Chronicon, penes se esse testatur Epitomen MS. Chronicorum Severi cognomento Sulpitii.

Verecundus Juncensis in Provincia Africæ Byzacena Episcopus, uti quidem existimat Garsias Loaisa, scripsit, teste Isidoro, duos breves libellos, unum de resurrectione & judicio, alterum de poenitentia, hexametris versibus, cujus initium, *Quis mihi mæsta dabit lacrymosis imbribus ora.* Vidit hunc Gotthicis literis exaratum doctissimus Loaisa, apud Mich. Ruyzium Azagrium, amicum suum, Rodolphi Imp. Secretarium. Alius fuit Verecundus Presbyter, qui in Canticum Canticorum commentatus est. Verecundus Episcopus claruit circa A. 552.

Azelinus Rhemensis Monachus ante aliquot sæcula versibus reddidit libellum inscriptum *Cœna*, qui extat in Cypriani editionibus Moreliana & Pameliana, & hunc titulum libro suo, quem MS. habuit Fr. Juretus, addidit: *Cœna Azelini Rhemensis Monachi, quam condidit ad Heinricum Imp. imitatus*

tatus Cyprianum Episcopum Carthaginiensem. Fragmenta affert Salmasius ad Historiæ Augustæ Scriptores p. 396. & 410.

Richerius Senoniensis, Monachus Benedictinus, Chronicon scripsit à Dacherio vulgatum Spicilegii tomo 3. Sed casu nescio quo factum est ut in eo non extet historia Monachi cujusdam Parisiensis nomine Roberti, Ordinis Prædicatorum, qui, charta inter digitos conclusa, à formosa quadam muliere, quæcunque ille volebat, extorsit. Historiam habes ex Richerii Chronico MS. apud Joh. Priceum, ad Apuleii Apologiam p. 114. & seq.

FINIS.

PAULI COLOMESII

DE

PHOTII

SCRIPTIS

DISSERTATIO.

PAULI COLOMESII

DE

PHOTII SCRIPTIS

DISSERTATIO.

DE
PHOTII
SCRIPTIS
DISSERTATIO.

EO Photius fuit ingenio, eâque eruditione, ut cum maximis veteris Ecclesiæ luminibus jure comparari queat. Hoc vel agnovit Nicetas Paphlago, vir Photio minime favens, in Ignatii Patriarchæ CP. Vita, Matthæo Radero interprete: *Tandem*, inquit, *Photium Protospatharium & primum à Secretis, Patriarcham urbis regiæ designant, hominem sane minimè obscurum & ignobilem, sed claris & illustribus oriundum natalibus, rerumque civilium & politicarum usu prudentiaque & scientia clarissimum. Grammatica enim literatura, & carminis pangendi, dicendique laude, quin & Philosophia & Medicina, & omnium propè liberalium disciplinarum externarum studio cognitioneque tantoperè florebat, ut ævi sui facilè princeps haberetur, imò & cum Veteribus certare posset. Omnia quippe in illo concurrerant, aptitudo quædam & naturæ vis ac felicitas, studium, opes quibus sibi librorum omnium copiam sibi comparabat,*

&,

&, quod præ cunctis, gloriæ laudisque, cupido; qua incensus totas noctes, ut lectioni assiduè vacaret, ducebat insomnes. Talis cùm fuerit, etiam ex inimicorum testimonio, Photius noster, nemoque adhuc inventus sit, qui ejus Operum Catalogum paulò accuratiorem confecerit, operæ pretium me facturum esse existimo, si hac in parte studiosis prodesse coner.

INTER Photii Scripta primas facilè tenet Bibliotheca, ad Tarasium fratrem missa. In qua (ut optimè Daniel Heinsius Prolegomenis in Aristarchum Sacrum) de summis Christianis simul profanisque auctoribus ita accuratè ac exquisitè judicat, ut unus eruditione varia cum omnibus quos legerat, legendi diligentia cum maximis qui ante extiterant, committi posse videatur. Hanc Bibliothecam perfunctoriè admodum in Latinum sermonem vertit vir aliàs doctissimus Andreas Schottus; adeò ut Thomas Gatakerus, vir laude major, tralationem hanc (licet Schotti nomen præferat) ejus fuisse vix crediderit. In hac dein versione ferè passim vel Ignatianum vel Baronianum se prodit, ut in quadam ad Josephum Scaligerum Epistola observat vir illustris Jacobus Gillotius. Alias versiones, ut audio, adornarunt Fredericus Metius, Thermularum Episcopus, & Cosmas Fonteius, sed hactenus ineditas. Prodiit Photii Bibliotheca primùm Græcè cum notis Davidis Hoeschelii viri optimi ac doctissimi; dein Latinè cum Scholiis Andreæ Scotii; tertio Græcè & Latinè Genevæ; tandem Rothomagi. Hanc

in

DE PHOTII SCRIPTIS DISSERTATIO.

EO Photius fuit ingenio, eâque eruditione, ut cum maximis veteris Ecclesiæ luminibus jure comparari queat. Hoc vel agnovit Nicetas Paphlago, vir Photio minimè favens, in Ignatii Patriarchæ CP. Vita, Matthæo Radero interprete: *Tandem*, inquit, *Photium Protospatharium & primum à Secretis, Patriarcham urbis regiæ designant, hominem sanè minimè obscurum & ignobilem, sed claris & illustribus oriundum natalibus, rerumque civilium & politicarum usu prudentiaque & scientia clarissimum. Grammaticæ enim literaturæ, & carminis pangendi, dicendique laude, quin & Philosophia & Medicina, & omnium propè liberalium disciplinarum externarum studio cognitioneque tantoperè florebat, ut ævi sui facilè princeps haberetur, imò & cum Veteribus certare posset. Omnia quippe in illo concurrerant, aptitudo quædam & naturæ vis ac felicitas, studium, opes, quibus sibi librorum omnium copiam sibi comparabat,*

&, quod præ cunctis, gloriæ laudisque cupido, qua incensus totas noctes, ut lectioni assiduè vacaret, ducebat insomnes. Talis cùm fuerit, etiam ex inimicorum testimonio, Photius noster, nemoque adhuc inventus sit, qui ejus Operum Catalogum paulo accuratiorem confecerit, operæ pretium me facturum esse existimo, si hac in parte studiosis prodesse coner.

Inter Photii Scripta primas facilè tenet Bibliotheca, ad Tarasium fratrem missa. In qua (ut optimè Daniel Heinsius Prolegomenis in Aristarchum Sacrum) de summis Christianis simul profanisque auctoribus ita accuratè ac exquisitè judicat, ut unus eruditione varia cum omnibus quos legerat, legendi diligentia cum maximis qui ante extiterant, committi posse videatur. Hanc Bibliothecam perfunctoriè admodum in Latinum sermonem vertit vir aliàs doctissimus Andreas Schottus; adeò ut Thomas Gatakerus, vir laude major, tralationem hanc (licet Schotti nomen præferat) ejus fuisse vix crediderit. In hac dein versione ferè passim vel Ignatianum vel Baronianum se prodit, ut in quadam ad Josephum Scaligerum Epistola observat vir illustris Jacobus Gillotius. Alias versiones, ut audio, adornarunt Fredericus Metius, Thermularum Episcopus, & Cosmas Fonteius, sed hactenus ineditas. Prodiit Photii Bibliotheca primùm Græcè cum notis Davidis Hoeschelii viri optimi ac doctissimi; dein Latinè cum Scholiis Andreæ Schotti; tertiò Græcè & Latinè Genevæ; tandem Rothomagi. Hanc in

in Epitomen redegerat Joannes Mariana Jesuita, teste Philippo Alegambe in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu. Sed Opus istud nunquam prodiit. Photii Bibliothecæ fragmentum ab editis paulo varians & auctius legere est in fronte Athanasii editionis Parisiensis Græco-Latinæ, è Codice Athanasiano Bibliothecæ Basiliensis depromptum, & à Petro Nannio, qui eo Codice olim usus est, Latinè versum. Docuit nos vir summus Henricus Valesius, dum ante aliquot annos Parisiis versaremur, Bibliothecam Photianam plurimis in locis esse interpolatam; idque vir in æternum deflendus se aliquando ostensurum receperat.

Nomocanon, in quo Photius sacros Canones & SS. Patrum responsa diligenter contexuit: Opus varium, multæque lectionis; quod Theodorus Balsamon, Patriarcha Antiochenus, Commentariis illustravit; Latinè verterunt Henricus Agylæus Belga, & Gentianus Hervetus Gallus; Græcè & Latinè edidit Christophorus Justellus, auctius verò è Bibliothecis Oxoniensi & Mazarina Guilielmus Voellus, & Henricus Justellus Christophori filius.

Epistolæ, à Richardo Montacutio Norvicensi Episcopo Latinè versæ, & notis illustratæ. Liber Londini excusus est anno 1651. decennio nimirum post Montacutii obitum, qui ad plures abiit anno 1641. unà cum sanctissimo ac doctissimo Præsule Joanne Davenantio. Photii Epistolas oppido paucas ante Montacutium ediderat David Hoeschelius; ad calcem Bibliothecæ Photianæ, &

eodem quo Hoeschelius anno Photii Epistolam ad Eusebiam Conradus Rittershusius, quas nunc exhibet Montacutii editio. In hac tamen non invenias Photii ad Theophanem Epistolam, Francisci Scorsi Prolegomenis in Theophanis Ceramei Homilias insertam, eamque Græcè & Latinè Jacobo Sirmondo interprete. In eadem editione incassum quæras Photii Epistolam ad Archiepiscopum Aquileiensem, quam Græcè & Latinè ex sua interpretatione vulgavit Franciscus Combefisius in Auctario novissimo Bibliothecæ Græcorum Patrum, quamque prius, sed Latinè tantùm Frederico Metio interprete, Annalibus inseruerat Cæsar Baronius, ad annum 883. In iisdem Annalibus etiam legas Photii Epistolas Encyclicas ad Patriarchales Sedes Orientis, ut ad Nicolaum Papam, sed Latinas tantùm, à Montacutio itidem omissas. His adde Photii Epistolam ad eundem Nicolaum, cujus fragmentum Latinè versum habetur Hugonis Eteriani libro secundo adversus Græcos, & aliam Encyclicam de Spiritus S. Processione, quæ Græcè occurrit apud Nicetam Choniatem, in Orthodoxæ fidei Thesauri tomo 21. ex quo (utpote nondum in lucem edito) fragmentum excerpsit Reverendissimus Usserius, Armachanæ Sedis apud Hibernos Antistes, in Dissertatione de Symbolis.

Oratio in Sanctissimæ Virginis natalem diem, quam tomo primo Auctarii Bibliothecæ Græcorum Patrum Græcè & Latinè edidit Fr. Combefisius, è Codice MS

Biblio-

Bibliothecæ Seguierianæ. Huic Codici præfixus Index antiqua manu aliam Orationem, valdè luculentam illam, in Sepulturam Domini, Photio tribuit; extatque ibi integra, exordio excepto. Quam, mutilam licet, utinam evulgasset Pater Combefisius!

ORATIO inauguralis novæ Ecclesiæ, quam, ut refert Leo Grammaticus in Chronographia, Constantinopoli struxerat, & ornatu vario insignem reddiderat Basilius Imperator. Prodiit ea Græcè in Petri Lambecii ad Georgii Codini Excerpta Animadversionibus, & Græcè & Latinè in Fr. Combefisii Originum CP. Manipulo. Aliarum Photii Orationum Laterculum habes apud Combefisium in Auctario novissimo Bibliothecæ Græcorum Patrum, ab Emerico Bigotio, viro ad juvandas literas inter paucos nato, ei communicatum. Alium Syllabum exhibet Alexander Barvoëtius, Jesuita, in Catalogo Codicum MSS. Bibliothecæ Scoriacæ.

COMMENTARIUS in D. Pauli Epistolas, è quo pleraque Oecumenius in Opus suum transtulit. Extat Exemplar MS. Græcè in Bibliotheca Cantabrigiensi, ab Excerptis Oecumenianis non parum discrepans, ut (si bene memini) qui olim contulit, mihi affirmavit vir fide dignissimus ac doctissimus Johannes Battely, illustrissimo Angliæ Primati GUILIELMO à Sacris Domesticis.

QUÆSTIONES ac Dubia ad Amphilochium, Cyzici Metropolitam, in quibus de variis S. Scripturæ locis & aliis multis

Photius non minus ingeniosè quàm eruditè disserit. Extant grandi volumine MSS. in Petri Seguierii Galliæ Cancellarii Bibliotheca, sed tacito Photii nomine. Quin eæ tamen ejus sint, nullus ambigo; cùm Amphilochius ille non alius sit ab eo, ad quem ter aut quater Photius in Epistolis. Harum Quæstionum fragmenta duo, prolixa satis, edidit Fr. Combefisius, vir de Patribus Græcis benè meritus, unum ad calcem Operum Amphilochii Iconiensis, alterum, à Leone Allatio Româ ad se missum, tomo primò Auctarii Bibliothecæ Græcorum Patrum. Alia excerpta Combefisio prior affert Fr. Turrianus, vir (ut eum alicubi vocat magnus Cestriensium Antistes) infinitæ lectionis, tùm in Defensione Epistolarum Pontificum, tùm in Notis ad Constitutiones Apostolicas sub nomine Clementis. Ex iisdem Quæstionibus desumpta esse arbitror, quæ in Catena Corderiana in Johannem reperiuntur.

Lexicon, Codex crassus satis, ac luce dignissimus, quem olim Hagæ-Comitis in instructissima clarissimi Is. Vossii Bibliotheca videre nobis contigit. Audio nunc esse penes Marquardum Gudium, Holsatum, qui multos hujusmodi Codices (utinam tandem in reipublicæ literariæ bonum!) apud se habet. Photii Lexicon memorant, nisi fallimur, Suidas & Etymologus. Quibus adde Franciscum Turrianum in Defensione Epistolarum Pontificum; quam (ut obiter hoc dicam) festinanter nimis refellit David Blondellus, vir aliàs immensæ

lectionis. De Photii Lexico sic Jos. Scaliger ad Richardum Thomsonum Anglum, magnæ eruditionis nec minoris ingenii virum, scribens: *Remitto tibi Photium tuum, optimum sanè librum, & quem edi è re literaria est, quanquam omnia, quæ in illo sunt, hodie in aliis, unde ipse hausit, extant; quia tamen laborem legentium levare posset, quod in eo omnia congesta sunt, quæ sparsim in aliis relegere labor est, non exiguam à studiosis gratiam iniveris, si tam utilem librum in publicum exire patiaris.*

De Divinitate & Incarnatione Dissertationes sex, Latinè, Fr. Turriano interprete. Extant tomo 5. Antiquæ Lectionis Henrici Canisii.

De Voluntatibus in Christo quæ dicuntur Gnomicæ liber unus, Fr. Turriano interprete. Extat in Auctario Petri Stevartii ad Canisium.

In Categorias Aristotelis, MS. in Bibliotheca Regis Galliæ.

De Episcopis & Metropolitis Collectio, MS. in Bibliotheca Naudæana.

Contra Latinos MS. Hujus forsan Operis pars est Dissertatio de Spiritus S. Processione, ab Euthymio Zygabeno (quo nemo melius in Psalmos scripsit) duodecimo Panopliæ suæ titulo inserta, sed à Fr. Zino in Latina versione consultò omissa. Hujus fragmentum Græcum à Patricio Junio sibi communicatum profert Jacobus Usserius, vir admirandæ tùm pietatis tùm eruditionis, in Diatriba de Symbolis.

Contra Leontium Hæreticum, de quo sic Suidas in Λεόντιος: *Hic Antiochia fuit Hæreticus. Photius autem Patriarcha contra eum scripsit.*

Odæ novem MSS. extant in Bibliotheca Collegii Claromontani, cum Theodori Prodromi Versibus de duodecim mensibus, aliisque. Ex hisce Odis meridiana luce clarius liquet Photium nostrum carminis pangendi laude floruisse, ut de eo suprà Nicetas Paphlago.

Prophetarum Liber cum expositione. Extat MS. in Bibliotheca Vaticana, nisi nos fallat Possevinus in Apparatu Sacro.

Excerpta ex Historia Ecclesiastica Philostorgii Photius confecit, quæ in ejus Bibliotheca non comparent. Ea primus Latinè vertit & notis uberioribus illustravit Jacobus Gothofredus, Dionysii filius, vir doctus ac diligens, sed literis Græcis leviter tinctus, nec in pervolvendis Codicibus MSS. multùm exercitatus. Eadem Excerpta haud ita pridem de novo vertit & notis ac emendationibus auxit Henricus Valesius, vir eruditione cum maximis hujus ac superioris ætatis Philologis comparandus.

Ex Photio tria aut quatuor loca laudat Antonius in Melissa; sed ad quem Photii Tractatum illa pertineant, juxtà cum ignarissimis scio.

Photio adscribit Robertus Constantinus, in Nomenclatore, Historiam de Rhetoribus decem, *quæ*, inquit, *in Bibliotheca Regia extat.* Verùm hoc haud dubiè intelligendum de decem Græciæ Oratorum Elogiis,

giis, quæ apud Photium occurrunt, quæque Plutarchi nomine in Opusculis, ut vocant, Moralibus circumferuntur. Quod, ut alia multa, minus animadversum eximiæ eruditionis viro Gerardo Johanni Vossio, in Opere de Historicis Græcis.

Synopsis Conciliorum, quam apud amicum MS. vidimus, Photium, non Patriarcham Constantinopolitanum, sed Tyriorum Episcopum, auctorem agnoscit. Aliud exemplar, à Christiano Ravio ex Oriente allatum, se adeptum esse ait, simulque fragmentum exhibet Reverendissimus Usserius, in Dissertatione supra laudata.

Hæc sunt quæ de Photii Scriptis è curta nostra supellectile proferenda habuimus.

PASSIO

Dissertatio.

[illegible] quæ apud Phocium [illegible] Plutarchi [illegible] in Opusculis [illegible] [illegible] Quod [illegible] [illegible] animadversionem [illegible] [illegible]

[illegible]

PASSIO
SANCTI VICTORIS
MASSILIENSIS.

Recensuit ac emendavit

PAULUS COLOMESIUS

Rupellensis.

PASSIO SANCTI VICTORIS MASSILIENSIS.

Incipit Passio S. Victoris Massiliensis.

MAssilia Civitas ampla, quondam mirabili structuræ suæ firmitate, simul & pulchritudine gloriosa, in optimo terræ solo, in capite Galliarum sita, terrâ marique omnium ferè gentium commerciis patens, immensâ divitiarum opulentiâ, & frequentibus populorum turbis, armorumque terroribus inclyta fuit: unde & Romanæ potentiæ meruit esse in occiduis partibus quædam propria Sedes. Quare & Romanorum Numinum, imò Romanorum

Passionis hujus Epitome apud Vincentium Belvacensem occurrit, Speculi Historialis lib. 12. c. 7.

rum Dæmonum studiosa cultrix, & sacrilegarum superstitionum acerrima & ferocissima defensatrix habebatur. Quas ob res superba nimis & pessima, tanta crudelitate in Christianorum supplicia, Sanctorumque neces, velut totius humanitatis immemor, raptabatur; ut collectos undique circa se piorum greges, ad adventum maximè Imperatorum, instar luporum, raperet. Sed nec ipsis civibus parcens, quoscunque Christiani nominis invenisset, absque ulla miseratione ætatis, aut sexus, quasi ad triumphum suorum Dæmonum, variis ludibriis affectos, & irrecitabilibus tormentorum generibus excruciatos, viliùs quàm pecudes trucidaret. Inter quas Sanctorum Martyrum gemmas, Victor sanctissimus, velut cæteris stella fulgentior, gloriosus claruit: vel quòd esset nobilior, vel quòd in religione nostra instructior, & ferventior, atque famosior, vel quòd de ipsa cæteris pessimis immaniore & truculentiore bestiâ, Maximiano videlicet Imperatore, cum ipso cominus pugnans, insigniter & dignè suo nomine triumphavit. Maximianus enim cùm pro Sanctorum sanguine, quem per totum orbem crudeliùs aliis, maximeque per totas Gallias, recentiùs fuderat, & præcipuè pro famosissima illa Thebæorum apud Agaunum cæde, nostrorum plurimis nimium terribilis factus, Massiliam advenisset, ut secundum Scripturam * *impius adhuc impiè ageret*; cuncta illuc crimina sua cum vita nequissima impleturus; ne quid sibi

*Apoc.22.11.

sibi deesset scelerum, pietati protinùs, insatiabilis tortor, velut parùm hactenus fecisset, tota rabie bellum indicit; Christicolasque, nisi sacrificent idolis, exquisitis mortibus deperire jubet. Tum verò tanta malorum nube oppressis, perturbatisque nostrorum animis, invincibilis sese in medium Victor opposuit, singulis noctibus Sanctorum castra sollicitè circumiens, & per domos singulas ad amorem æternæ vitæ, & contemptum transitoriæ mortis, Servorum Dei corda confortando, succendens.

Talibus insistens, foelix hostia mox futurus, deprehenditur, ac Præfectorum tribunalibus præsentatur. Præfecti primùm suadent clementius viro, ne Deorum culturam sperneret, nec consueta militiæ stipendia & Cæsaris amicitias pro cultu cujusdam olim mortui recusaret. Ille statim S. Spiritus armatus eloquio, Deos, quos dicebant, immundissimos Dæmones efficacissimè comprobat: militaria verò stipendia & Imperatoris amicitias se Christi militem in contumeliam Regis sui nullatenùs habere velle respondet: Dominum autem Jesum Christum, altissimum Dei filium, pro charitate restaurationis humanæ, verè quidem hominem fuisse mortalem, & ab impiis se volente occisum, sed divinæ suæ virtutis potentiâ die tertiâ suscitatum, cœlos ascendisse, & à Deo patre regnum super omnia stabile suscepisse, vultu constanti ac liberæ vocis plenâ authoritate protestatur. Nec mora, circumstantium clamor ingens

in

in coelum attollitur, pius Domini Confessor ab omnibus injuriatur. Sed quia vir clarus erat, judicatum à Præfectis est, uti ejus causa ad Cæsaris audientiam referretur. Quo facto, ille efferato animo, subitò conversus in furias, dilationis impatiens, jubet Athletam sanctum suis tribunalibus præsentari.

Beatissimus igitur Victor coram tribunali furentis Imperatoris statuitur, multisque undique accusationibus impetitur, omni calliditate, summisque terroribus ad sacrificia iterum Dæmonum perurgetur. Martyr verò exaudito terrore robustior, velut qui gehennas levi commercio vinceret, nec auferri de terra veritus, qui municipatum coelestis curiæ jam sentiret, de promtuario S. Spiritus recreatus, Imperatorem sævissimum, cunctosque Principes ejus, mira prudentiâ & animi virtute confutavit, Idolorum cultus assertionibus claris evacuans, Jesum Dominum verum Deum esse certâ publicè ratione confirmans.

Tunc impiissimus Cæsar omni ferâ crudelior, omni dracone malignior, face succensus in rabiem vertitur. Sanctumque Martyrem funibus coarctatum per totam urbem præcipit volutari, ut ex ignominiosa viri poena & Deorum suorum vindicaret injurias, & nostrorum simul animos territaret. Datâ sententiâ, conclamat exercitus insanientis populi, undique ad spectaculum multitudines ruunt; dumque per totam Civitatem brachiis pedibusque ligatis Christi Athleta

ta pertrahitur, impiis manibus, vel maledico saltem ore, prout quisque poterat, crucia-tus adaugent; ita ut pro reatu non minimo sibi duceret, qui ad ejus injurias non aliquid adjecisset.

Tali ergo ludibrio cùm satis superque vulgi nefandissimi oculos satiasset, ad tribunalia Præfectorum Sanctissimus iterùm Victor, laceratus, cruentusque, reducitur, de negando Christo, & Diis adorandis acrius itidem peroratur: putantes enim pœnâ, & contumeliis, populique tumultibus fessum animo decidisse, nec jam de superfluo locuturum, qui sibi potius consulendum esse crudeli experimento didicisset, de injuriis * Cæsaris, ac totius Reipublicæ graviter conqueruntur. Tunc deinde supremæ clementiæ *, nihilque infoelicius esse asserunt, quam omnium Deorum, & invictissimorum Principum amicissimâ familiaritate posthabitâ, cuncta mundi oblectamenta, & gloriam, & honorem, ipsam quoque dulcissimam salutem corporis, pro eo quod nunquam viderit, perdere, cunctorum iras Deorum, hominumque in se gratuitò provocare, cum omnium dolore charorum per summa tormenta ad interitum festinare: proinde vel jam experto rationem sanioris eligendam esse consilii, nec contemnendos esse Deos, quorum manifesta majestas fulgeret in Templis, quorum beneficia sentirentur à cunctis, quos veneranda antiquitas adorasset, & summi Principes colerent, quibus propitiis laterent * cuncta, quibus adversis durare

* f. inimicis.

* l. dementiæ.

* f. florerent.

mundus nec ipse valeret. Illi sanè quantocyùs renunciandum, qui & vivendo semper pauperrimus fuerit, & quàm esset impotens moriendo demonstraverit: Id si faceret, futurum ut imminentia supplicia lucraretur, & de intima Cæsaris amicitia, summisque honoribus ipsis posset intervenientibus gratulari. Quæ si respueret, ad illam, quam nemo unquam vidisset, Christi sui gloriam, non aliter quàm ipsius exemplo, per summa tormenta & contumelias, totius opprobrium & abjectio populi factus, esset illicò transiturus.

§. 1. Tum Cùm * Martyr, de primo Impetu penè victor, & S. Spiritus factus oraculum, imperterrito & infatigabili animo, Deo confortante, persistens, ad hunc modum concionatus, ait: Si de inimicis Cæsaris & Reipublicæ agitur, nunquam, inquit, Cæsari, nunquam Reipublicæ nocui, non honori Imperii quidquam detraxi, non ab ejus me propugnatione retraxi. Quotidie pro salute Cæsaris & totius Imperii studiosè sacrifico, quotidie pro statu Reipublicæ coram Deo meo spirituales hostias macto. Dementissimum autem non abs re videri omnibus æstimo, si quis unum aliquid ita diligat, ut non id pro centuplo meliore postponat. Quid verò si illud unum, nec, prout cupias, habere, nec, si habeas, sine metu gaudere, nec, cùm maximè sollicitus sis, valeas retinere: Illud verò centuplum mox, ut volueris, præ manibus habeas; cùm tenueris, securus gaudeas; quod nullo jam fine,

nullo

nullo sui suive defectu, nullius deinceps violentiâ perdas. Proinde sanioris ratione consilii, omniumque judicio sapientium, familiaritas Principum, mundi oblectatio, gloriæ, honores, salus corporis, charorum cognatio, & hujusmodi cætera, ipsa denique temporalis vita, (quæ nec pro voto acquiri, nec securè haberi, nec vel longiusculè teneri omnibus planè notissimum est) æternæ vitæ ineffabilibus & stabilibus gaudiis, summique omnium authoris amplexibus postponenda sunt; quem, cùm amaveris, habeas; cùm habueris, cuncta pariter cum illo possideas. Nec te doleas hæc ipsa, quæ deserueras, momentaneè reliquisse, quæ, commutatione levissimâ, incomparabiliter meliora in æternam gaudeas recepisse. Non autem tormenta, sed refrigeramenta rectè dici, quæ cruciatus æternos extinguunt; nec mortem, sed salubre poculum reputari, per quam ad talem vitam transitus procuratur. Illo sanè nihil insanius, nihil, omnium conscientiâ teste, vecordius, qui, hoc tanto bono sine causa, posthabito, manifestum vitæ suæ hostem, studiosè, ut Deum, colat; unde & post vitam nihil aliud, quàm mortis æternæ, mercedem, & inexplicabiles sine termino cruciatus acquirat. Quis enim vitæ humanæ truculentior hostis appareat, quàm qui agenda docet, proprioque exemplo suadet, quæ & extrema sint agen-

tis opprobria, & justissimis legibus capitaliter puniantur? Nonne autem agenda docentur, quae publicè recitari, quae laudando cantari jubentur? Tales quippe, tales sunt Dii vestri maximi, quibus praecipientibus horrenda sua scelera non solùm recitantur, sed & visibiliter effinguntur in theatris, cantantur & summis laudibus celebrantur in Templis. Cui enim vestrùm nescire licet funestas rapinas, & quantùm in se fuit nefanda parricidia summi Jovis? Cui innumera ejus stupra & adulteria, furtiva & publica, fraudulenta & violenta ignorare permissum est? Nunquid Reginae Deorum sororisque Jovis maligna crudelitas, & fraterna secum incesta latuerunt? Nonne palam sunt Martis implacabilis ferocitas & obscoenissimi Priapi, necnon & foedissimae Veneris turpitudo? Quid Deas febres, Deosque pallores, & hujuscemodi Deorum referam greges, quos ipsi vos Deos malignos, & saluti inimicos humanae praedicatis? Pudet memorare Deos Stercutios, & Deas Cloacinas, & mille talium portenta Deorum, qui tanto dedecore miseros suos cultores afficiunt, ut venerari cloacas & stercora, Deorum scilicet talium templa, compellantur. Patet igitur quàm truculentissimi, & ultra omnes inimicos immanissimi hostes sint hominum, isti Dii vestri magni, quorum lignea, vel lapidea, vel aerea majestas, à vobis facta & stabilita, à muribus, seu avibus, stercoratur in Templis; quorum

praedicta

prædicta maleficia, nulla vero beneficia sentiuntur à suis; quos venerata vestra misera antiquitas periit; quos utinam vestri Principes tollendo foelicius viverent; quibus propitiis, cuncti, quibus propitii sunt, jubentur à justissimis legibus capitaliter plecti; quibus adversis, per mundum innocentia, honestas, & justitia refloreſcit.

Non enim illi propitiari, nisi similibus, possunt, dissimilibus enim nequeunt, quia nulla contraria sibi invicem convenire possunt: similes verò illorum, & justissima lex, ut diximus, cum pessima nota de medio exterminat, & ipsa æquitas nihil illis post vitam aliud, nisi mortis æternæ supplicia, servat, beatitudinem quippe nemo vel insanus concedit: Restat ergo quicquid post hanc vitam talibus retribuitur, id esse, ut, quoniam nunquam beati sunt, sempiternâ miseriâ moriantur. Quoniam igitur Dii vestri dissimilibus quidem adversis *, similibus autem semper sunt mortaliter inimici, ratione firmissima constat, quòd eos nemo colere debeat, quorum & cultura viventes semper turpissimos, & retributio, sive in hac vita, sive post hanc vitam, facit miserrimos; quos nec aliquatenus deceat formidari, cùm sola sit eorum propitiatio metuenda: Illum sanè quanta charitate, quanta veneratione dignum est adorare qui, cùm inimici essemus, prior nos dilexit;

* l. adversi,

dilexit; qui & Deorum turpium fraudes nobis aperuit, &, ut nos ab illis eriperet, non suam minuens Deitatem, sed nostram vestiens humanitatem, inter nos, Deus permanens, homo factus apparuit; ut pauperrimos ditaret, nostræ se paupertati, cùm ditissimus esset, pauperrimus veniens, configuravit; cujus illa humana conversatio, nobis est omnis virtutis & honestatis exemplum; cujus indebita mors debitam nostram abolevit in æternum; & dum isti Dii, imò pessimi Dæmones, illum innocentem nostra infirmitate velatum injustè expetunt, quos à se deceptos captivaverant, justè perdiderunt. O quàm dives illa, quam objicitis, paupertas! quæ, quando sibi placuit, solo jussu, piscibus implevit naviculas, quinque panibus, quinque millium satiavit turbas! O quàm fortis infirmitas, quæ omnes suorum infirmitates sanavit! O quàm munifica mors, quæ tot mortuos suscitavit! Quæ ne fortè minùs vera esse aliquatenùs æstimetis, aspicite ab initio prædicta, innumerabilibus miraculis totius creaturæ * attestatione firmata. O si intentè videritis, quantus iste sit, cui totus est obediens mundus, qualis sit, qui est desiderabilis totus, in quo nihil vituperabile, in quo totum laudabile, cujus charitas omnes recipit, cujus judicium nullus evadit. Quid ejus vitâ sanctius? Quid doctrinâ rectius? Quid promissis utilius?

* I. e. mundi.

utilius? Quid minis terribilius? Quid ejus tutius patronatu? Quid laudabilius amicitiâ? Quid jucundius gloriâ? Quis Deorum huic similis? Quis huic comparabilis? Omnes enim Dii gentium Dæmonia, Deus autem noster Cœlos fecit, & ideò illi cum suis cultoribus æternis incendiis damnati sunt, atque damnandi, sicut scriptum est in Sancto Propheta: *Dii qui cœlum & terram non fecerunt, pereant de sub cœlo.* Ut in alio: *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia.* Ut iterùm: *In ignem dejicies eos, in miseriis non subsistent.* De isto autem Sanctus Propheta dixit: *Deus noster præ omnibus Diis, omnia quæcunque voluit fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.* Unde & eodem Propheta teste: *Beati omnes qui timent eum, qui ambulant in viis ejus*; Regis enim sui gloria fideles milites non carebunt; propter quod securè pro ejus testimonio mortem nos ultrò suscipimus, & quàm certa sit nostra spes, passionis exemplo monstramus. Quocirca, Viri illustrissimi, Viri doctissimi, mentis compotes, & ratione vigentes, semoto, quæso, paulisper odio & contentione, justo examine, vim utriusque partis attendite, nec turpissimis & inimicissimis dæmonibus, damnatis atque damnantibus, ulterius vos ipsos tradatis; nec divinæ similitudinis honorem, quæ in vobis est, eorum obscœnissimæ turpitudini substernatis, ut eorum damnatio-

Jerem. 10. 11.
Psalm. 96. 7.
Psalm. 139. 11.
Psalm. 134. 6.
Psalm. 127. 1.

tiem evadere valeatis. Obedite autem ſanctiſſimo, pulcherimo, juſtiſſimo, clementiſſimo, omnipotenti Creatori, & amico veſtro, cujus vos humilitas, ſi ei acquieſcitis, ſublimabit, paupertas ditabit, mors vivificabit; cujus vos nunc advocant ſaluberrima monita, invitant præmia, ut in æterna ipſius gloria paulò pòſt ſuſcipi, & in ejus ſemper amicitia gratulari *.

* Deeſt, opinor, vox *mereamini*.

Cumque peroraſſet Martyr, impiiſſimi Præſides, rationum pondere oppreſſi, adhuc, inquiunt, philoſophari, Victor, non deſinis? Unum tibi elige, aut placare Deos, aut cum ſumma infoelicitate deperire. Si ſic, inquit, proponitis, quod docuimus verbis, exemplis firmandum eſt. Deos ſperno, fateor Chriſtum, quæcumque poteſtis date ſupplicia, cumulate tormenta. Exacerbati ergo reſponſis ejus Præfecti ſacrilegi, dum, in lapiando eo, alter alterum crudelitate vincere nititur, in ſe primitùs verſi, orta rixa diſſentiunt, pro qua recedente Euticio *, optatæ ſortes excruciandi Martyris alteri cedunt.

* f. Eurychio.

Tunc Aſterius, ſic enim dicebatur, Chriſti militem mox jubet affigi. Quo facto; cùm diutiùs acerrimè torqueretur, attollens in cœlum lumina, piam tolerantiam à miſericordiſſimo patre Deo, cujus id eſſe donum noverat, precabatur. Nec jam ultrà ferens clementiſſimus Jeſus, certatori ſuo, inſigne certaminis, victoriæque

victoriæque signum, crucem videlicet in manibus gestans, in specie consolantis apparuit, dicens, Pax tibi, Victor noster. Ego sum, inquit, Jesus, qui in Sanctis meis injurias, & tormenta sustineo. Viriliter age, & esto robustus; Ego enim tecum sum, fortis adjutor in prælio; qui & fidelis post victoriam remunerator in regno. Ad Salvatoris vocem protinus omnis dolor, cunctaque irrita cessere tormenta. Tunc ille, mente, vultuque alacri, conversus ad laudes immensas, visitatori ac consolatori suo, toto spiritu, gratias referebat.

Lictores autem sævi cùm jam lassi deficerent, nihil autem se profecisse, tripudiante Martyre, cernerent, depositum patibulo, jussu nefandissimi Præsidis, sub custodia militum in obscurissimum omnium carcerem tradunt. Et ecce benignissimus Jesus, sponsionis suæ non immemor, noctis medio, militi suo visitationem Evangelicam mittit. Continuò igitur, solutis carceris claustris, depulsa nocte, totum carcerem die clarior lux cœlestis irradiat. Exultans Martyr, laudes Domino cum Angelis leniter se demulcentibus cantat.

Milites ergo, claritatem tanti cernentes fulgoris, ad pedes Sancti, cernui procedunt, veniam flagitant, Baptismum petunt; quos pro tempore diligenter instructos, adscitis Sacerdotibus, ipsa nocte ad mare duxit, ibique baptisatos propriis manibus

manibus de fonte levavit. Manè autem facto, sanctorum militum, Alexandri, Longini, Foeliciani, sic enim eorum nomina dicebantur, divulgata conversione; magnus ille draco Maximianus furore succenditur, feralia edicta proponuntur: Hæc omnia in Victorem, quippe qui author fuisset, duriùs retorqueri; milites verò debere aut consentire idolis, aut capitali sententia condemnari.

Tunc Beatus Victor novos Christi milites præmissurus ad prælia, hujuscemodi oratione præmunivit, dicens: O fortissimi commilitones, O gloriosi certaminis antesignani, opus est animis, nunc opus tota fortitudine, fidem, quam nunc Imperatori vestro promisistis, viriliter custodite, imminet enim hostis, adest pugna; vult enim hostis nova tyrocinia vestra repentinus aggredi, ut si incautos invenerit, palmam victoriæ se quodammodò surripuisse glorietur. Vos autem, Charissimi, non ita negligenter instructi estis, non ita parùm Christum didicistis. Vos quoque non ignoratis prælia, nec perdidistis militiam, sed mutastis. Experiatur igitur Rex noster quos elegit, quibus aciem primam foelicis pugnæ commisit. Experiantur & inimici quos impetunt, nec vos degeneres in aliquo sentiant; de quibus tam benè vester Imperator sensit, ut recentissimis tyronibus summam rerum committeret, & primos belli eventus vestræ fortitudini commendaret. Nec

vos

vos terreant bella, qui semper bella didicistis; nec vos advocent* peritura, qui jam prae manibus aeterna videtis: superest vobis illa fortiter rapere: superest vobis per medias acies transire: quae si paulò vobis interim asperiora videntur, ipsum Regem nostrum jamjam per talia transire cognoscite; ipsum, non alium, ducentem* audite: *In mundo pressuram habebitis, sed confidite, egò vici mundum.* Ipsum, inquam, ipsum fiducialiter mente & voce contra omnia dura invocate: non vobis fideliter invocantibus deerit, qui suis omnibus veraciter promisit; dicens: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* Denique hujus rei meipsum vobis exemplum fidele propono; dum enim appensus patibulo, intolerabilibus cruciarer angustiis, misericordem Dominum supplicibus lachrymis invocavi, & ecce protinus illum video, gloriosum nostrae Redemptionis signum in manu ferentem, & dicentem mihi: Pax tibi, Victor, ne timeas; ego enim sum Jesus, qui in Sanctis meis injurias & tormenta sustineo. Ad cujus vocem tanta mihi statim virtus infusa, ut nulla penitùs supplicia reputarem. Quapropter, Charissimi, virtutis vestrae memores, in authorem omnium Jesum Dominum, & quâ ille transierit, quò pervenerit, aspicientes, ne timeatis minas volaticas mortalium hominum, quibus promissa jam prae manibus est

* l. avocent.

* f. docentem vel dicentem Joh. 16. 33.

Matt. 28. 20.

est immortalium societas Angelorum; & momentanea ferte supplicia, ut triumphaliter superare possitis æterna; & qui antea malebatis mori, quàm vinci perpetuò perituri, nunc patimini oro vos vincere, in æternum postmodùm regnaturi.

Talibus armatos, unaque Victorem Sanctum, missi apparitores ad forum superius rapiunt: quibus auditis, certatim ad spectaculum tota penè civitas ruit. Alios furibundæ mentis insania pertrahebat; alii meliore spiritu cupiebant videre Sanctum Martyrem cum Diabolo dimicantem; vulgi concurrentis undique confusio personat; tumultu & clamore omnia replentur; in Sanctum Martyrem maledicta & convicia undique jaciuntur. At ille contra omnia illata robustior permanens, cùm ab impiis cogeretur ut vel milites, quos averterat, ad cultus Deorum revocaret: Quæ, inquit, ipse ædificavi, destruere mihi non licet. Interrogati ergo Sancti Alexander, Fœlicianus, atque Longinus, in confessione Domini fideliter perseverant, moxque ex Imperiali iussu gladio feriuntur, corporaque projicientes temporalia, vitâ potiuntur æterna.

Sacratissimus autem Victor cernens sanctos milites neci datos, lachrymabili voce Dominum deprecabatur, illorum socius esse martyrio pariter & gloriæ mereretur, quorum post Deum crudelitatis

litatis * & confessionis auctor extitisset. Statim igitur gloriosus Martyr, conclamantibus turbis, undique tunditur, iterumque suspensus, fustibus, nervisque taureis * revocatur ad carcerem: ubi triduo in oratione perseverans, martyrium suum magna contritione cordis, & multis lachrymis Domino commendabat.

* l. credulitatis.

* f. nervis taureisque. Vulgatæ lectioni favet Vincentius Belvacensis.

Deinde funestus Cæsar, auditâ constantiâ Martyris, velut ad ultimum tortor insanior reservatus, suis eum aspectibus imperat sisti. Tunc, interrogatione facta, Martyr perseverantissimus, idem qui fuerat in confessione Domini per omnia reperitur. Tum verò, quasi de novo, furor & rabies in Christi militem debacchatur, tùm minæ, terroresque, maledicta, & convicia denuò renovantur. Interea Maximianus Jovis aram jubet afferri. Mox igitur coram ipso ara componitur, sacrilegus quoque Sacerdos paratus assistit.

Tunc Imperator ad S. Victorem: Pone, inquit, thura, placa Jovem, & noster amicus esto. Hoc audito, fortissimus Christi miles, S. Spiritus ardore inflammatus, seseque amplius ita * ferre non sustinens, velut litaturus propius accedit, aramque de ipsa manu Sacerdotis solo tenùs pede prostituit, atque ipsum pedem jussu mox detestabilis Cæsaris amputatum, Deo & Regi suo Domino Jesu Christo, velut quasdam suaveolentes primitias interim sui corporis, dedicavit.

* f. irâ.

Ad

Ad ultimum vero, jam totum corpus & animam Domino redditurus, edicto Cæsaris ad molam pistoriam ducitur. Ibat autem ita celer & hilaris, ac si nihil penitus passus incommodi videretur. Igitur crudelissimi & execrabilis Tyranni jussa complentes lictores sævi, gloriosum Martyrem toto mox corpore rotatu celeri conterendum pistoriæ moli supponunt. Tunc electum Dei frumentum * sine miseratione conteritur: tunc invictissimi Martyris ossa fœlicia crudeliter conquassantur. Sed cùm, dissipatâ paulò post divinitùs machinâ, spirans adhuc aliquantulum videretur, ad perfectam ejus plenamque victoriam, tot Domino confessionibus dedicatum, tot & tantis agonibus decoratum, gladio illi caput abscindunt: quo facto, mox desuper vox cœlestis intonuit, dicens: Vicisti, Victor Beate, vicisti.

* Ita se vocat B. Ignatius Antiochenus.

At infœlix Maximianus, speciale Dæmonum templum, à quibus hactenus fuerat superatus, sperans se vincere vel defunctos, ad cumulandas Martyrum glorias, omni humanitate sepulturæ posthabitâ, eorum corpora in profundo maris brachio, quo à meridiano latere Civitas cingitur, à piscibus devoranda submergi facit. Sed pius Dominus meliori consilio & honori Sanctorum & posterorum patrociniis providens, ministrantibus Angelis, natatu celerrimo sancta corpora in oppositum littus

littus illæsa transponit, ibique à Christianis in crypta, nativo in saxo operosè & decenter excisa, sepulta, multis usque in hunc diem miraculis honorantur, multaque beneficia, piè petentibus, ipsorum meritis, conferuntur, per Deum & Dominum nostrum Jesum Christum, cui sit laus æterna, virtus, honor & imperium, cum Deo Patre & Spiritu Sancto per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Explicit Passio Sancti

Victoris Massiliensis.

FINIS.

Errata.

Pag. 3. lin. 20. l. Cestis.
Pag. 5. lin. 12. l. Epistolarum.